

Лекція.

Тема 3. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЗА КОРДОНОМ

План.

1. Актуалізація проблем дошкільного виховання в різних країнах світу на сучасному етапі.

2. Огляд стану теорії та практики дошкільного виховання в різних освітніх системах країн світу.

Зміст лекції.

1. Актуалізація проблем дошкільного виховання в різних країнах світу на сучасному етапі.

У багатьох країнах світу велика увага приділяється розвитку дошкільних закладів і вдосконаленню процесу виховання дітей. Як і в Україні, за кордоном дошкільне виховання є початковою ланкою єдиної системи виховання і навчання. Ним опікуються місцеві органи влади, промислові й сільськогосподарські підприємства, релігійні та громадські організації, приватні особи. Великого поширення у містах і селах набули такі типи дошкільних закладів, як стаціонарні та сезонні з різною тривалістю роботи ясла й дитячі садки, дошкільні відділення при початкових класах, материнські школи чи майданчики.

У кожній країні існує система підготовки педагогічних працівників (курси, середні спеціальні чи вищі навчальні заклади). Виховна робота, метою якої є гармонійний розвиток дітей, формування навичок життя в колективі здійснюється відповідно до програм.

Кожна національна система освіти (зокрема дошкільного виховання) має певні особливості та власний передовий педагогічний досвід.

20 листопада 1989 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила Міжнародну конвенцію про права дитини, яку ратифіковано в усіх

країнах цивілізованого світу. Це – унікальний документ права високого рівня, статті якого охоплюють як громадянсько-політичні, так і соціально-економічні й культурні права дітей від народження до повноліття. Стаття 6 Конвенції визначає: «Кожна дитина має право на життя». Це право водночас з правом на турботу, освіту, виховання повинні забезпечити батьки, громадськість, державна влада.

Конвенція наголошує, що дитина повинна бути повністю підготовленою до самостійного життя у суспільстві, вихованою в дусі миру, гідності, свободи, рівності та солідарності.

Міжнародний захист прав дітей – це система взаємоузгоджених дій державних і позаурядових міжнародних організацій, спрямованих на розробку і забезпечення прав дитини з метою формування гармонійно розвиненої особистості й сприяння їх закріпленню в національному законодавстві. Ця система включає міжнародні угоди, конвенції, пакти, статuti та інші документи.

В ООН діє ЮНЕСКО – спеціалізована міжурядова міжнародна організація, створена для багатостороннього регулювання співробітництва держав з питань науки, культури і освіти, а також Дитячий Фонд ООН – ЮНІСЕФ.

Серед благодійних фондів, що забезпечують міжнародне співробітництво у сфері охорони дитинства, є Міжнародний благодійний фонд ім. Г. Гмайнера. Герман Гмайнер – засновник так званих дитячих будинків-сімей, які вперше з'явилися в Австрії й призначені для виховання дітей поза їхніми родинами. Сім'я, яку очолює мати – державний педагог зі спеціальною підготовкою, надається будинок, певна державна допомога. Сімейні дитячі будинки об'єднані у так звані Гмайнерівські селища, які давно вже пересягнули кордони Австрії і нині організовані в багатьох країнах світу.

Значну координаційну роботу в галузі виховання і навчання проводять міжнародні педагогічні центри: Інтернаціональне бюро виховання (Швейцарія), Міжнародний інститут педагогічних досліджень (Німеччина), Міжнародний педагогічний центр (Франція), Міжнародний інститут освіти (США), Товариство з порівняльної педагогіки (Англія), Міжнародна Монтессорі-Асоціація (Данія), Педагогічне товариство ім. Я. Корчака (Польща), Міжнародне товариство послідовників В. Сухомлинського (Німеччина) та ін.

2. Огляд стану теорії та практики дошкільного виховання в різних освітніх системах країн світу.

Болгарія. Система суспільного дошкільного виховання в Болгарії склалась у повоєнний час. Вона охоплює дитячі садки та ясла-садки з денним і напівденним перебуванням дітей (садки при школах). Дошкільні заклади відвідують майже всі діти. Розроблено державну програму виховання дітей дошкільного віку. Дослідження в галузі дошкільної педагогіки здійснюють учені Е. Петрова (питання гри, морального і трудового виховання), С. Аврамова (трудове, моральне виховання), Л. Георгієв (підготовка до школи) та ін. Значна увага в дошкільних закладах приділяється фізичному вихованню (спортивним святам, навчанню плавання, загартовуванню).

Для системи суспільного дошкільного виховання Болгарії, як і інших країн, характерні такі ознаки:

- широка мережа дошкільних закладів, наявність спеціальних норм їх проектування і будівництва;
- державний характер;
- визнання дошкільного виховання частиною системи народної освіти, її першою ланкою;

- наявність державної програми виховання дітей у дошкільних закладах;
- такі типи дошкільних установ: ясла, ясла-садки, дитячі садки повного дня, цілорічні, сезонні, при необхідності для батьків — цілодобові;
- незначна батьківська платня за перебування дитини в дошкільних закладах;
- державний характер підготовки педагогічних кадрів.

Нині у Болгарії відбувається реформування суспільного дошкільного виховання, як і всієї системи народної освіти загалом.

Велика Британія. Дошкільня цієї країни пройшло шлях розвитку від закладів суспільного догляду дітей із незаможних родин до сучасних різноманітних типів дошкільних закладів, що забезпечують диференційований підхід до виховання дітей. Слід зазначити, що таких закладів у Великій Британії недостатньо для того, щоб забезпечити доглядом усіх дітей до школи, навчання у якій починається з 5 років. Основні типи дошкільних закладів: муніципальні та приватні денні ясла, ясельні школи, ясельні класи, ігрові групи, клуби матері і дитини, «групи можливостей». За змістом роботи їх можна об'єднати в три групи: 1) денні ясла – забезпечують належний догляд за дітьми; 2) ясельні класи і школи – заклади інтелектуального розвитку, підготовки до школи; 3) ігрові групи, клуби матері та дитини, групи «можливостей», які організовуються батьками, – гарантують найвищий рівень всебічного виховання.

Муніципальні денні ясла відкриваються місцевими органами влади для дітей віком від кількох місяців до 4-5 років. Ці заклади досить поширені, вони працюють впродовж року з 8 до 18 год., оскільки призначені для виховання дітей працюючих батьків з

невисоким рівнем прибутків, які потребують послуг закладів суспільного дошкільного виховання. Водночас з державною системою (93 %) функціонує й приватна (7 %).

Приватні денні ясла створюються різними приватними установами та особами, благодійними товариствами, релігійними організаціями тощо. До таких закладів належать: церковно-общинні денні ясла; ясла, які відкривають для своїх працівників фабрики, компанії, корпорації, банки; комерційні ясла; кооперативні ясла; ясла психолого-педагогічного профілю при науково-дослідних центрах. Їх мета надавати матерям, які мають малих дітей, кілька годин вільного часу на день. У країні є велика кількість приватних вихователів, які за бажанням батьків працюють із дітьми віком від народження до 5 років упродовж усього робочого дня. Відтак забезпечується I ступінь освіти: 4–7 річні дошкільники та 7–11 річні діти – початкова школа.

Безоплатні муніципальні ясельні школи і класи для дітей 3–5 років дуже популярні в Англії. Існують навіть черги з тих, хто бажає влаштувати до них своїх дітей.

Ясельні центри – це об'єднані денні ясла і ясельні школи, досить незначні за кількістю. Ясельні класи організуються при початковій школі для розумового, фізичного, морального, естетичного і трудового розвитку дитини, формування індивідуальності.

Ігрові групи – найпоширеніший тип дошкільних закладів, об'єднаних в Асоціацію дошкільних ігрових груп, що фінансуються з кількох джерел: частково державою, благодійницькими фондами, значною мірою – батьками. Тут виховується більше третини дітей віком 2–3 років. У групі від 6 до 40 малят, працюють такі групи 2–3 години від двох до п'яти днів на тиждень. Керівники ігрових груп (зазвичай це матері

вихованців) проходять спеціальну психолого-педагогічну підготовку.

Лікарняні ігрові групи призначені для виховання дітей, які перебувають на лікуванні.

«Групи можливостей» призначені для виховання дітей з відхиленнями у розвитку. Вони працюють за зразком ігрових груп із значно меншою кількістю дітей, використовуючи спеціальний ігровий і навчальний матеріал.

У клубах матері й дитини обов'язковою є присутність матері впродовж всього перебування там дитини.

Особливістю англійської системи освіти є необхідність отримання дозволу про прийом три-чотирирічних дітей до початкової школи. У зв'язку з цим деякі місцеві органи освіти організовують підготовчі класи (групи) для п'ятирічних дітей.

Різноманітність типів дошкільних закладів і програм відображає головну концепцію англійського дошкільного виховання, яка розглядає дитину як активного діяча у пізнанні навколишнього середовища. Отже, виховання спрямовується на розвиток особистості дитини, її самостійності в оволодінні різними видами діяльності. Помітний вплив на розвиток дошкільного виховання в Англії мали теорії Ф. Фребеля, М. Монтесорі, Р. Штейнера, Ж. Піаже, Дж. Брунера.

Структура дошкільного виховання в Англії є досить гнучкою і охоплює різні типи закладів, що конкурують у боротьбі за ресурси та вихованців. Батьки намагаються навчати своїх дітей у закладах поза системою державної освіти, у приватних чи в незалежних (авторських) дитячих садках. Така тенденція в країні чітко вимальовується з 1997 р. після об'єднання міністерств зайнятості населення й освіти. Англія увійшла в XXI ст. з системою дошкільного виховання, в якій віддзеркалено не лише її минуле, а

й ті динамічні зміни, що відбулися в ХХ ст. в освіті країни загалом.

Данія. Найпоширеніші типи закладів суспільного дошкільного виховання у цій країні – денні ясла, садки, ясла-садки.

Ігрові майданчики та цілодобові дошкільні заклади, призначені для виховання й лікування дітей з вадами фізичного та психічного розвитку, надання їм психолого-педагогічної допомоги і здійснення корекції розвитку. Педагогічний персонал здобуває трирічну підготовку з психології, фізіології, педагогіки.

Характерною особливістю дошкільних закладів є те, що значна частина вихователів – чоловіки (вони становлять майже п'яту частину педагогів, які працюють з дошкільнятами). Це має особливе значення для дітей з неповних сімей, де вихователем є тільки мати. У Данії функціонує центр Міжнародної Монтессорі-асоціації, яка проводить плідну роботу з пропаганди ідей і досвіду М. Монтессорі в усіх країнах світу і має в них свої «дочірні» організації.

Ізраїль. Дитячі садки в Ізраїлі утримуються муніципалітетами, релігійними та жіночими організаціями. Працюють вони цілорічно, за винятком невеликих канікул у серпні. Найпоширеніші платні приватні садки і групи по 5–10 дітей раннього (з 3 місяців) і дошкільного віку. Відкривати приватні дитячі садки дозволяють лише фахівцям з педагогічною освітою.

Як і муніципальні, приватні дитячі садки контролює Міністерство освіти. Обов'язковою і безоплатною для всіх дітей є старша група, в якій дітей готують до школи. Для дітей практикують різні види художньої діяльності, вони слухають оповідання й казки, вчаться читати і рахувати, працюють з комп'ютером, ознайомлюються з народними традиціями.

Німеччина. Традиції суспільного дошкільного виховання в Німеччині найдавніші у світі. З 1957 р. у ФРН діє закон про вільне відвідування дитячих садків, з яких 20 % утримується державою, 80 % належать церковним общинам, профспілкам, Німецькому Червоному Хресту, службі молоді, іншим благодійним товариствам. Батьки платять 50 %, другу половину витрат покладено на власника дошкільного закладу.

Слід відзначити різноманітність типів дошкільних закладів у цій країні. Дитячі садки (кіндергартен) з повним або неповним днем призначені для дітей 3–6 років. Існують одnogрупи дошкільні заклади (переважно для старших дошкільників), пришкільні групи (для п'ятирічних дітей), а також підготовчі класи основної школи (в них виховуються і навчаються п'ятирічні діти), а також ті, що досягли шкільного віку. Працюють також цілодобові інтернати для здорових дітей віком від 3 до 6 років, інтернати для дітей з порушенням здоров'я і розвитку.

Головні концептуальні підходи до виховання дітей у Німеччині здійснюються у дитячих садках вільного й відкритого типу. Найпоширеніші типи вільного дитячого садка – штейнерівські дитячі садки та дитячі садки Монтесорі.

Відповідно до Конституції діяльність державної влади і виконання державних функцій у галузі дошкільної освіти покладається на автономні землі країни. Організація освіти дітей до 6 років є випадково справою сім'ї. Їй делеговано повноваження і забезпечення відповідальності перед державою за їх виконання.

Федеральна земельна комісія з освіти здійснює планування й регулює наукові дослідження актуальних проблем. Навчання й виховання дітей у державних дитячих садках безоплатне. Основним законом країни гарантовано підтримку альтернативних дошкільних закладів, крім приватних.

Зі вступом Німеччини в ХХІ ст. академічні стандарти дошкільної освіти гарантовані, уніфіковані та ідентифіковані з урахуванням типів початкових шкіл.

Відкритий дитячий садок побудований на ситуативно орієнтованій концепції дошкільного виховання, для якої характерні: відкрите планування, в якому беруть участь діти; навчання на основі реальних життєвих зв'язків; єдність гри й навчання; різновікова організація життя й діяльності; зв'язок із громадськістю; співробітництво батьків і дошкільного закладу. Головна вимога до вихователя: здатність до систематичних і тривалих спостережень, аналізу результатів педагогічної діяльності, прогнозування можливих варіантів. У методиці роботи з дошкільниками використовуються багате предметно-дидактичне середовище, різноманітний ігровий та художній матеріал, спеціально розроблені навчальні ситуації та заняття.

Однією з особливостей системи виховання в Німеччині є наявність так званих материнських центрів, де матері разом із дітьми займаються цікавими й корисними справами, мають можливість невеликого заробітку, а головне – спілкуються між собою та з педагогами і психологами.

Республіка Польща. Систему дошкільного виховання у Польщі представлено типами дошкільних закладів, спільними для різних країн Східної Європи 1940–1990 р. Це дитячі садки, ясла-садки з повним (для міста) та неповним (для сільської місцевості) днем перебування дітей, цілодобові двотижневі ясла-садки, тимчасові дитячі садки на зразок сімейних мікросадків, що функціонують в одній із квартир великих будинків і центрах дошкільної освіти дітей до 6 років.

Польську систему дошкільної освіти було започатковано в 1862 р. з ухвалою Закону про народну освіту в Королівстві Польським.

Сучасні заклади освіти функціонують у контексті Закону про систему освіти (1991 р.), згідно з яким вони належать суспільству і є власністю громади. Їх основне завдання – формування особистості, у майбутньому члена малих чи великих груп, колективів. З того часу, як країна стала членом Ради Європи (1991), відбулися відчутні зміни в освітній доктрині, її перехід до критичної моделі навчання й виховання, що стимулює інноваційний і творчий підходи педагогів, орієнтування на людину, її особистісний розвиток.

Важливою особливістю сучасного польського дошкілля є зміст диференційованого навчання дітей, його максимальна відповідність їхнім здібностям і можливостям.

США. Велике значення для американської системи дошкільного виховання мала реалізація програми «Хад Старт» (1965), якою передбачалося, зокрема, досить значне збільшення асигнувань на створення дошкільних закладів (особливо розрахованих на дітей із малозабезпечених родин). Перший директор програми, вчений-педіатр Дж. Річмонд приділяв велику увагу вихованню дітей раннього віку. Якщо у 1965 р. дитячі садки відвідували 10 % три-чотирирічних дітей, то у 1985 р. – 40 %, а дітей 5–6 року життя – 96 %. Нині відвідування дошкільних навчальних закладів у США стало нормою підготовки до школи.

Істотні зміни в дошкільному вихованні відбулися після ухвали доповіді урядової комісії з проблем якості освіти «Нація в небезпеці: необхідність реформи освіти» (1983). Результати її обговорення покладено в основу програми розвитку шкільної справи «Америка – 2000». Першим її стратегічним напрямом є поліпшення дошкільного виховання з метою підготовки дітей до навчання в школі, введення національних освітніх стандартів, сприяння вихованню дітей емігрантів, удосконалення підготовки педагогів у комплексі нової парадигми шкільної освіти в ХХІ ст.

Найпоширеніші типи дошкільних закладів – групи дітей 4-5 років, що функціонують при школах. Ці державні дитячі садки працюють 2–3 години зранку, головне завдання їхньої роботи – інтелектуальний розвиток дитини. Для дітей раннього віку (з 3 років) є школи-ясла. Особливе місце серед них належить тим, що діють при наукових центрах і педагогічних коледжах. Їхні програми мають прогресивний розвивальний характер. Приватні центри для дітей робітників та службовців організуються переважно при підприємствах і установах, в яких працюють їхні батьки і функціонують упродовж дня. Штат Америки має свої освітні стандарти, тому обов'язкових програм для дошкільних закладів немає. Кожний заклад використовує власну програму.

Загальна концепція дошкільного виховання полягає в розвитку особистості дитини шляхом організації її досвіду. Значну увагу вчені й практики приділяють проблемі розвитку дитячої творчості та обдарованості. Наприклад, Р. Хесс та Д. Крофт досліджують специфіку самовираження дитини засобами художнього й естетичного виховання. За допомогою мистецтва науковці радять розвивати у дітей здатність до спілкування. Л. Хаскелл розглядає педагогічні умови формування певних особистісних якостей, що є складовими творчості (оригінальність, гнучкість, вільність, сприйнятливність). Для розвитку дослідник пропонує використовувати графічні види продуктивної діяльності, нестандартні ситуації розумових завдань, цікавий і привабливий дидактичний матеріал тощо. Він також наголошує на важливій ролі особистості педагога, який має спонукати дитину до творчості, пробуджувати її інтереси.

Фінляндія. Реформа освіти 60-х років у країні актуалізувала створення об'єднаної школи. У 1963 р. парламент ухвалив її концепцію. З цього часу дошкільні заклади офіційно ввійшли до її

складу. Діти до 7 років, які могли відвідувати дитячі садки, вступали відразу після їх закінчення до початкової школи для 7–13-річних учнів.

Принцип наступності з початковою школою простежується у змісті дошкільної освіти за такими основними блоками інформації: релігія, довкілля, рідна мова, дві іноземні мови, суспільствознавство, математика, музика, фізкультура, ручна праця. Особливу увагу в змісті дошкільної освіти зосереджено на розвитку сенсорних дітей і їх емоційних почуттів, соціалізації та рівному доступі до освітніх послуг за інтересами.

Доповідь ЮНЕСКО про міжнародну освіту (1972) переорієнтувала зміст дошкільної освіти на нову модель – науковий гуманізм, творчий розвиток особи дошкільного віку до дорослості. Відповідно до принципів Декларації прав людини ООН Комітет з питань освіти з 1971 р. розглядає суспільне дошкільне виховання як обов’язкове, яке гарантує всебічний розвиток особистості.

Упродовж останніх двадцяти років дошкільне виховання у Фінляндії децентралізовано, його національні програми замінено на програми закладів чи їх педагогічних колективів. Зміст дошкільної освіти індивідуалізовано відповідно до мовних груп населення (близько 60), а обсяг основних знань, як і раніше, спирається на гуманізм з чіткими ознаками космополітизму.

Характерною особливістю суспільного дошкільного виховання у Фінляндії є його тісний зв’язок із сім’єю. Держава приділяє велику увагу проблемам сім’ї і надає їй матеріальну, моральну та педагогічну підтримку. Найдавніший тип дошкільного закладу – народні дитячі садки, що покликані надавати допомогу сім’ям у вихованні дітей, батьки працюють. Існують інші типи дошкільного виховання: денний догляд за дітьми у родинях, відкриті та пересувні дитячі садки (на зразок сезонних).

Великою популярністю користуються так звані сімейні дитячі садки, ідея яких нині поширилась в усьому світі. Для сімейного догляду за дітьми слід мати спеціальну підготовку.

Відкриті дитячі садки працюють за типом ігрових майданчиків, куди батьки приводять дітей для прогулянки та спільних ігор з ровесниками. Рівень оснащення таких дошкільних закладів доволі високий.

Кількості дітей у дитячих садках визначена нормами: у групах віком до року – не більше 6 осіб., від року до 2 років – не більше 12, після 3 років – до 20. Усі діти дошкільного віку обов'язково виховуються у дошкільному закладі протягом року перед школою.

Франція. Одне з чільних місць у світі за охопленням дітей суспільним дошкільним вихованням посідає Франція, яка має двохсотрічну історію цієї системи. Французька дошкільна педагогіка увібрала усі найкращі теорії виховання як вітчизняних (П. Кергомар, С. Френе), так і зарубіжних педагогів (М. Монтесорі, О. Декролі, Ж. Піаже). Основні типи навчальних закладів для виховання дошкільників від 2 до 6 років: материнські школи, класи для малят при початкових школах, дитячі садки.

Загальна мета дошкільного виховання – забезпечити всебічний розвиток дитини. Головні завдання різних типів дошкільних закладів – увести дитину в життя колективу, розвинути різні види діяльності, сформувані прагнення до знань, навчити працювати, вчитися, встановлювати стосунки з іншими дітьми. Роль вихователя полягає в організації дозвілля дітей, спрямуванні їхнього розвитку, створенні розвивального середовища, вивченні поведінки і психології. Головна форма занять у материнській школі – гра.

1975 р. у Франції прийнято Закон про школу, яким передбачено певні заходи щодо забезпечення наступності між дошкільним

вихованням і шкільним навчанням. У країні існує унікальний досвід навчання дітей у материнській і початковій школах одним педагогом. Хоч це й не є системою, однак такі приклади свідчать про можливість посилення зв'язку між дошкільним і шкільним навчанням. Завдяки заходам у цьому напрямі нині у материнських школах і класах для малят навчаються всі дошкільники 5-6 років, а молодші діти забезпечені дошкільними закладами на 75 %. Політиці в галузі дошкільної освіти в останні десятиліття притаманні прагнення демократизувати її зміст, інтегрувати міжнародній досвід і спрямувати дошкільля на прищеплення фундаментальних життєвих навичок.

Чехія і Словаччина

Серед країн світу, в яких майже всі діти охоплені суспільним дошкільним вихованням, належне місце посідають Чехія і Словаччина.

Перші дитячі садки були відкриті у Празі в 1832 р., а згодом були створені материнські школи – народні дитячі садки. Материнські школи існують і сьогодні водночас з іншими формами дошкільного виховання – яслами, дитячими садками з неповним днем, підготовчими класами при школах. Їх організація і методика роботи з 1945 по 1990 рр. мала багато спільного з роботою дошкільних закладів у нашій країні.

Значну увагу приділено підготовці педагогічних кадрів. Досить часто керівник дошкільного закладу працює одночасно вихователем групи дітей, щоб власною практичною діяльністю показувати приклад педагогічному персоналу закладу.

Науковці цих країн ефективно розробляють програми підготовки дітей до шкільного навчання, проблеми інтегрування елементів гри у навчальний процес (Я. Бердихова, Л. Т. Сліндова, Л. Белінова та ін.).

Швейцарія

Дошкільні заклади Швейцарії – дитячі садки або дитячі школи, призначені для виховання дітей 4-х – 6-ти років. Окрім державних існує чимало приватних дошкільних закладів, які працюють п'ять днів на тиждень по кілька годин на день і розміщені здебільшого в одноповерхових котеджах з майданчиками для прогулянок та занять фізичною культурою. Історично склалися дві концепції виховання дітей дошкільного віку: в німецькій частині Швейцарії – спирається на ідеї Ф. Фребеля, а в романській – це концепція женецького напрямку (Е. Клапаред, А. Фер'єр, Ж. Піаже) та монтезорівського типу. Для німецькомовних і романомовних дитячих садків розроблено різні програми. Вони мають багато спільного завдяки ідеям гуманізації та збагачення розвитку дитини шляхом організації її предметного педагогічного середовища та досвіду. Швейцарські дошкільні заклади добре обладнані, в них багато дидактичного, ігрового матеріалу для занять та самостійної діяльності дітей.

Відбувається пошук ефективних шляхів взаємодії дошкільних закладів і початкової школи, організуються комплекси «дитячий садок – школа» для ширшого охоплення дітей дошкільним вихованням і підготовки їх до школи.

З метою посилення зв'язку зі школою дошкільні заклади видають кожній дитині психолого-педагогічну характеристику.

Японія

У цій країні цікава та оригінальна система дошкільного виховання. Японські дошкільні заклади для дітей віком від народження до 6-ти років (ясла, дитячі садки, ясла-садки) підпорядковані муніципалітетом, а також приватним організаціям та особам, що і працюють різну кількість часу (від 2-х – 3-х до 10-ти – 12-ти годин на день). Існують також однорічні заклади для дітей віком від 5-ти до 6-ти років для повноцінної підготовки їх до

школи. Дошкільні заклади, за винятком муніципальних, платні й за бажанням батьків забезпечують програму індивідуального розвитку кожної дитини.

Визначальна риса японської традиційної системи виховання – увага до раннього виявлення задатків і природного розвитку здібностей. Теоретичний аспект забезпечують виховання науково-дослідні товариства, починаючи з дошкільного виховання (голова товариства – професор Такасі Інуї). Значну увагу вчені приділяють вивченню і використанню теорії етичного та практичного досвіду виховання дітей дошкільного віку в Україні. Праці О. Запорожця, А. Макаренка, В. Сухомлинського популярні серед педагогів Японії.

Характерна особливість дитячих садків Японії – велика кількість дітей у групах (у середньому – 40 осіб) і дбайлива організація виховного середовища. З великим художнім смаком добирається все, що оточує дитину, з неодмінною вимогою, щоб дитина сама брала участь у створенні затишку і краси помешкання: вирощувала та оранжувала квіти, конструювала, виготовляла панно і гобелени тощо. Активне залучення дітей до художньої праці необхідне тому, що, на думку японців, лише рукотворна краса підносить людину до філософського розуміння прекрасного як доцільності буття.

Не менш важлива проблема, над якою працюють педагоги Японії, – навчити дітей спілкуватися. Країна з тисячолітньою історією не може бути байдужою до духовності і культури дітей. Автори книги «Дитячий садок у Японії» відзначають, що необхідна така переорієнтація всіх груп, щоб кожна дитина відчувала комфорт, рівноправність, а сама група розвивалася на основі товаришування і співробітництва. Дискутується питання про роль вихователя у розвитку здатності дітей спілкуватися між

собою: педагог як носій соціальних стосунків, які належить зрозуміти дитині, вводить її у коло різних видів спілкування.

Виховання дітей у японських дошкільних закладах відзначається також спільною роботою вихователів та батьків. Практикуються часті дні відвідувань дітей батьками, спортивні дні, дні спостережень, спільні записи цікавих думок педагогів та батьків про розвиток дитини, батьківські збори.

Великої популярності набув досвід відомого японського скрипаля і педагога Синьїті Судзуки «Система виховання таланту». Талант, на думку автора, – це максимальний рівень розвитку здібностей дитини, а вік до 6-ти років – період, коли вирішується його доля. Вона починається з раннього розвитку музичних та мовних здібностей і поступово стає системою цілісного розвитку особистості, а музика і рідна мова – провідними її засобами. Дитячі садки Судзуки користуються такою популярністю в Японії, що заяви про прийом до них дитини батьки подають за 3–4 роки до її народження. Сюди приймають дітей без будь-якої попередньої перевірки задатків. Вихователі працюють з групою дітей (до 60-ти чоловік), сформованою за різновіковим принципом (від 3,5 до 5-ти років). Головна роль педагога полягає у створенні середовища для саморозвитку дитячої особистості. Значна увага приділяється розвитку пам'яті, функції сприймання (візуального, слухового, тактильного), комплексним видам художньої діяльності дітей. З двох років дитину вчать гри на скрипці, для чого компанія Судзуки виготовляє маленькі скрипки на 1/32 повного розміру. Виховання у цих садках має глибоко гуманістичний зміст (підкреслюється краса природи, мистецтва) і форму (дитину ні до чого не примушують, а створюють розвивальне педагогічне середовище).

Розвиток дитячого таланту в Японії – проблема, яка хвилює не лише педагогів і батьків. Асоціацію раннього розвитку і

організацію «Навчання талантів» у місті Мацумото очолює автор популярних книжок про виховання здібностей у дітей – засновник всесвітньо відомої фірми «Соні» Масару Ібука. Він вважає, що основа розвитку розумових здібностей дитини – це її особистий досвід пізнання у перші три роки життя, коли активно розвиваються структури мозку, що жодна дитина не народжується геніальною або дурною, кожна може вчитися добре – все залежить від методу навчання, який повинен бути гуманним і враховувати можливості кожного малюка, його нахили та інтереси.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ І ЗАВДАННЯ

1. Схарактеризуйте системи суспільного дошкільного виховання країн Східної Європи.

2. Які риси в японській системі виховання дітей дошкільного віку є визначальними?

3. Ґрунтовно розкрийте концепцію розвитку дітей дошкільного віку в США.

4. Опишіть, в якому стані перебувають теорія та практика виховання дошкільників у країнах африканського континенту.

5. Зробіть порівняльний аналіз типів дошкільних закладів в Україні та за рубежом.

6. Схарактеризуйте 2–3 типи дошкільних навчальних закладів (вибір країни узгодьте з викладачем).

7. Які типи зарубіжних дошкільних закладів, на вашу думку, варто створити в Україні? Обґрунтуйте свої міркування.

Рекомендована література.

1. Василькова Ю. В., Василькова Т. А. Соціальна педагогіка. – М., 1999.

2. Гнутель Я. Б. Виховна робота в сучасних умовах: теорія і методика. – Тернопіль, 1998.

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К., 1997.

4. Зеньковський В. В. Психологія дитинства. – М., 1996.
5. Кащенко В. П. Педагогічна корекція. – М., 1999.
6. Лисенко Н. Дошкілля на Прикарпатті. В кн.: Мій рідний край – Прикарпаття. – Івано–Франківськ, Плай, 2000, С. 307–311.
7. Марушинець Л. Народне мистецтво живить почуття. // Дошк. виховання. – 1996. – № 9.
8. Поліщук О. Народне мистецтво – скарбниця почуттів. // Дошк. виховання. – 1996. – № 10.
9. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. – К., 1995.
10. Чуприкова Н. И. Умственное развитие и обучение. Психологические основы развивающего обучения. – М., 1995.
11. Щуркова Н. И. Новые педагогические технологии воспитательного процесса. – М., 1993.